

УДК 316.362.3:364.28:[141.78+82.02+7.038.6]

Юлія САВЕЛЬЄВА

КОНЦЕПТ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ СІМ'Ї: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено аналіз сім'ї через призму характеристик, які вважаються притаманними епосі Постмодерну. Ілюстрація характеристик постмодерну на прикладі сім'ї дозволяє стверджувати, що постмодерністська сім'я є активним началом, суб'єктом, який визначає особливості епохи.

Ключові слова: сім'я постмодерну, постмодерністська сім'я, мовні ігри, ризома, номадизм, публічне, приватне.

Постановка проблеми. Сім'я епохи Постмодерну привертає до себе увагу дослідників внаслідок стійких та, як зауважують, загрозливих і невтішних тенденцій у сім'ї по всьому світу. У відповідь на проголошену втрату сучасною людиною сімейних цінностей ініціюється чимало розвідок з пошуку причин та можливих запобіжних заходів. Нерідко при цьому “корінь зла” знаходять у постмодерні, який отримує чисельні нарікання ще й через невизначеність із власним статусом – епохи, філософії, культурного феномену, естетичної концепції...

Для з'ясування цього питання необхідним є проведення дослідження концепту сім'ї, позначеної як постмодерністська, через відстеження у ній та аналіз характерних ознак, які вважаються притаманними постмодерну, а також з'ясування взаємозв'язку між цими двома категоріями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд літератури, яка окреслює дане поле досліджень, не дивлячись на доволі широку представленість вивчення проблематики сім'ї, засвідчує певний дефіцит знань щодо концепту саме постмодерністської сім'ї. Якщо у Західній соціальній теорії зустрічається термін “сім'я постмодерну” (у Дж. Стейсі, М. Гілдінга, Е. Балдвіна, Ф. Вільямса, Д. де Вауса), то на пострадянському просторі частіше аналізується “сучасна сім'я” (у Б. Бім-Бада, Є. Білоножка, Т. Руденко, О. Шумейко, В. Ткачової). Що ж стосується соціально-філософської рефлексії щодо постмодерністської сім'ї, то вона вкрай обмежена. При цьому теорія постмодернізму є достатньо опрацьованою – у творах Ж. Ф. Ліотара, Ж. Дерріди, М. Фуко, Ю. Крістевої, У. Еко, Ф. Гваттарі, Ж. Дельоза, І. Ільїна. Крім того, в епоху Постмодерну, хоч і без посилення на постмодерн, осмисленню сучасних (постмодерністських за своїм характером) змін у суспільному житті, а також у сім'ї, приділяли увагу такі відомі мислителі як М. Кастельс та Е. Тоффлер.

Таким чином, мета даної статті полягає у окресленні та аналізі концепту постмодерністської сім'ї, для чого передбачається вирішення наступних завдань:

- провести компаративний аналіз щодо понять “постмодерністська сім'я” та “сім'я постмодерну”;
- з'ясувати специфіку концепту постмодерністської сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Концепт, як предмет дослідження, частіше асоціюється з філологічними практиками, але поняття концепту має пряме відношення і до філософської проблематики, і, перш за все, до пізнання. Концепт, згідно визначення “Нової філософської енциклопедії”, є актом “схоплення” смислів речі (проблем).

В якості терміну концепт присутній у постмодерністській філософії. Ідею концепту викликало до життя звернення до ідеї творчості, уявлення про те, що пізнання базується не лише на інтелекті, а й на почуттях. Концепт в постмодерністському розумінні є полем поширених у просторі суггестивних знаків [6].

У свою чергу, концепт “сім'я” є складним та багатокомпонентним утворенням, – про це свідчать чисельні лінгвістичні розвідки. А при визначенні філософського виміру концепту “постмодерністська сім'я” на додаток до семантичних (смилових) характеристик сім'ї враховується ще й специфіка епохи Постмодерну. Таким чином, методологічну основу даної статті на додаток до соціології сім'ї складатимуть постмодерністські твори таких мислителів як Ж. Ф. Ліотар, Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі, М. Кастельс, Е. Тоффлер, Р. Сеннет. А основні характеристики, які вважаються притаманними епосі Постмодерну, будуть відстежені у сім'ї, яку нами означено як “постмодерністська сім'я”.

Згідно визначення Ж.-Ф. Ліотара, постмодерн – це “...стан культури після трансформацій, яких зазнали правила гри в науці, літературі та мистецтві в кінці ХІХ століття”.

Перше використання терміну “постмодерністська сім'я” належить американському соціологу Е. Шортеру, який у 1975 році виокремив три основні характеристики такої сім'ї:

- байдужість підростаючого покоління до ідентифікації себе з сім'єю;
- нестабільність подружніх пар, що супроводжується швидко зростаючим рівнем розлучень;
- руйнація поняття “гнізда” нуклеарної сім'ї у зв'язку з емансипацією жінок [15].

Окремо варто розмежувати концепт “сім'я постмодерну” та “постмодерністська сім'я”. Набагато частіше у літературі зустрічається

ся словосполучення “сім’я постмодерна”. “Постмодерністська сім’я” згадується у А. Мітрегі у значенні “нетрадиційна сім’я”, яка є альтернативою традиційним формам шлюбно-сімейних відносин. При цьому у якості прикладів наводяться: монобатьківські сім’ї, гомосексуальні партнерства, сім’ї типу DINKS (Double Income No Kids – спільний дохід і відсутність дітей), сім’ї типу LAT (Living Apart Together – жити разом порізно) [5, с. 377]. Хоча нетрадиційність, наприклад, монобатьківської сім’ї можна поставити під великий сумнів, так як такі сім’ї були й у допостмодерний період.

У свою чергу ми пропонуємо розглядати сім’ю постмодерну як будь-яку форму сім’ї, що хронологічно перебуває у постмодерні, тобто сучасну нам сім’ю: незалежно від того, чи є вона, згідно визначення соціології, повною чи неповною, розширеною чи нуклеарною, юридично зареєстрованою у шлюбі чи ні; не беручи до уваги типи відносин, яких дотримуються у цій сім’ї, соціально-демографічних характеристик тощо. Основний чинник при цьому – суспільство, в якому перебуває ця сім’я, та якому притаманні тенденції постмодерну, або, принаймні, в якому є доступним вплив цих тенденцій.

У випадку “постмодерністської сім’ї” ми пропонуємо концепт, в структурі та функціях якого віддзеркалюються характеристики, що вважаються притаманними епосі Постмодерну. Детальний аналіз паралелей між теорією постмодернізму та концептом постмодерністської сім’ї буде проведено у відповідності із творами раніше заявлених авторів.

Класик постмодерністської філософії Ж. Ф. Ліотар у “Стані постмодерну” відзначає, що специфічних змін в епоху постмодерну зазнали: статус та легітимація знання, застосування методу мовних ігор, соціальні зв’язки [4]. Ж. Дельоз та Ф. Гваттарі у “Капіталізм і шизофренія: тисяча плато”, утверджуючи руйнацію порядку у постмодерні, вводять нову, постмодерністську категорію ризоми, як нової моделі єдності, спосіб відновлення тотальної універсальності такої концепції, яка діє у будь-якому середовищі. Ще одним суто постмодерністським поняттям, запропонованим авторами, вважається номадизм (кочівля) – як форма поведінкових практик [2]. У М. Кастельса в “Мережеве суспільство: від знання до політики” в якості визначальної риси постмодерну виступає мережевий принцип організації відносин [12], у Е. Тоффлера у “Третій хвилі” – “електронний котедж” [9], а у Р. Сеннета в “Падінні публічної людини” – зміна рівноваги між публічним та приватним [8].

Отже, проведений нами аналіз вищезазначених змін в епосі Постмодерну та їх наявність у концепті постмодерністської сім'ї, продемонстрував наступне.

Найголовніша, на думку Ж. Ф. Ліотара, зміна у постмодерні – це *зміна статусу знання*. На знання у цей період суттєво впливають технологічні зміни, які визначають нові можливості дослідження. Так, генетика виявилась повністю зобов'язаною своєю теорією кібернетиці. Знання щодо сімейної спадковості у застосуванні з новими технологіями дозволили на сьогодні втручатись у генетичний апарат людини. Науковці проголосили це початком нової ери генетики, а сім'ї отримали доступ до допоміжних репродуктивних технологій [7]. Але ілюстрацією зміни статусу знання у даному випадку стало те, що науковці у відповідь отримали звинувачення у аморальності подібних експериментів. Так, втручання в геном людини стало предметом чисельних дебатів в досить широких колах – науковців, філософів, політиків, релігійних лідерів, громадських активістів, пересічних громадян тощо. Основним аргументом проти є те, що науковці, будучи частиною людської спільноти, не мають одноосібно оцінювати можливі наслідки таких втручань та самостійно виносити вердикт щодо прийнятності такого роду дій для всього людства. Тож, знання, як засіб контролю, більше не належать лише еліті та державі.

Ще однією суттєвою особливістю постмодерну вважається прийом гри, який застосовується, у тому числі, у якості **мовних ігор** – практики різних типів висловлювань, які у специфічний спосіб відображають владні статуси промовців, отримувачів повідомлення та ефекти, які справляються на ці дві сторони.

Наприклад, денотативний вислів “Сім'я у кризі” позиціонує відправника (того, хто висловлюється), отримувача (того, хто його отримує) та референт (те, про ще йдеться у висловлюванні) особливим чином. Відправник знаходиться у позиції “того, хто знає”, отримувач – в позиції, в якій потрібно або погодитись, або заперечити, а референт, в свою чергу, також сприймається у денотативному вигляді як дещо, що потребує бути правильно ідентифікованим та відображеним у висловлюванні, яке з ним співвідноситься. Відправник, з одного боку, наділений владою говорити, з іншого – існує лише в силу того, що вимовляє дане повідомлення, справляючи безпосередній ефект як на свій референт (сім'ю), так і на тих, кому повідомляє.

Коли ж мова йде про висловлювання на кшталт “Збережемо сім'ю!”, то це вже прескриптивна мовна гра. Відправник в цьому випадку поставлений у владну позицію в широкому розумінні. Іншими за ефективністю є запитання, обіцянки, літературний опис, нарація.

“Говорити – означає боротися”, – зауважує Ж. Ф. Ліотар. У цьому відношенні державний дискурс щодо сім’ї виступає визначальним та здатним формувати (про)сімейну політику країни у бажаний для держави спосіб. Відправники прескриптивних повідомлень щодо потреби збереження сім’ї, маючи необхідну легітимність та владу, впорядковують у такий спосіб суспільство та норматизують через (про) сімейні висловлювання бажані для держави форми сім’ї.

В епоху Постмодерну проявилась не лише наявність різних форм сім’ї, а й через інструмент мовних ігор – різні можливості публічних висловлювань щодо сім’ї. Як зауважив Ж. Ф. Ліотар, згідно ефектів мовних ігор, особа постійно переміщається, і навіть найбільш знедолена особа ніколи не буває позбавлена влади над повідомленнями, які проходять через неї і її позиціонують [4, с. 44]. Тому мовні ігри дозволяють постмодерністській сім’ї бути почутою, а повідомлення від неї можуть бути в не меншій мірі ефективними, ніж від уповноважених на це державою осіб.

Наступною особливістю постмодерну визначено *характер соціального зв’язку* – те, що колись виступало полюсом тяжіння (державна, партія, професія) на сьогодні втрачає свою привабливість. Так, “...кожен належить *сам собі*. І кожен знає, що цього “самому собі” замало. “Самість” – це мало, але вона не ізольована, а вбудовується в складну і мобільну, як ніколи, тканину відносин” [4, с. 45]. Площина соціального зв’язку при цьому змінюється з вертикальної ієрархічної на горизонтальну егалітарну.

Тісно пов’язаною зі специфікою соціального зв’язку у постмодерні, описаною Ж.Ф. Ліотаром, є *ризоматична модель єдності*, запропонована Ж. Дельозом та Ф. Гваттарі. Ризома (термін з ботаніки) – є кореневищем, що горизонтально стелеться вздовж землі, та виступає антиподом кореню, який росте вертикально та є образом логоцентризму. Як одне з ключових понять постмодерну, ризома відповідає певним принципам [2, с. 12–21], які також можна проілюструвати на прикладі постмодерністської сім’ї, а саме:

- Принцип сполучення і неоднорідності: будь-яка точка ризоми може – і має бути – приєднана до будь-якої іншої її точки. Цей принцип на прикладі постмодерністської сім’ї може бути простежений у тенденції, яку соціологи позначили як “серійна моногамія” – повторні (серійні) спроби створення нової сім’ї. Такий сценарій передбачив ще свого часу Е. Тоффлер: “У книзі “Шок майбутнього” я позначив їх як “спільні сім’ї” – ті, в яких дві розлучені пари з дітьми знову укладають шлюб, вводячи дітей від обох шлюбів (як і дорослих) в новий, розширений тип сім’ї” [9, с. 157].

- Принцип множинності – немає більше відносин з Одним як з суб'єктом або об'єктом, як з природною і духовною реальністю, як з образом і світом. Цей принцип, скоріше за все, передбачає, що цінність одного партнера є нестійкою. Завдяки доступності встановлення великої кількості контактів у сучасному світі вкрай важко віднайти винятковість у одній-єдиній особі. Наявність великої кількості пропозицій, як це не цинічно звучить по відношенню до людських істот, стає перешкодою для того, щоб у Одному/Одній знайти для себе увесь світ.

- Принцип а-позначаючого розриву (самовідновлення ризоми). Згідно цього принципу постмодерністська сім'я здатна зберігатись у будь-якому середовищі. Автономія постмодерністської сім'ї стала можливою за рахунок зростання самодостатності/самозабезпечення подружжя, у тому числі, внаслідок егалітаризації внутрішньосімейних відносин. Залежність від єдиного годувальника у патріархатній сім'ї змінюється сьогодні на самостійність членів сім'ї у прийнятті рішень та здатності кожного члена сім'ї утримувати самого себе.

- Принцип картографії та декалькоманії – ризома не відповідає ні за структуру, ні за модель, що породжує. Ризома, на відміну від структури, є не калькою, а картою; структура ж володіє безкінечно відтворюваними принципами кальки. Цей принцип на рівні постмодерністської сім'ї ілюструється у вигляді тенденції до зниження прямого впливу сім'ї на коло осіб, які її складають. Якщо за часів Московської держави у “Домострої” (перша редакція – XVII ст., найбільш відома – серед. XVII ст.) вся відповідальність за дітей покладалась на батька, у модерністську епоху – на матір, то на сьогодні відповідальність диссемінована між кількома соціальними інститутами, які сьогодні, до того ж віртуалізуються, що додатково розвиває ідею множинності соціалізуючи світів. Серед розмаїття впливів сімейний досвід не має можливості відбиватись на дітях більше, ніж контурно (за принципом картографії). Соціалізація на сьогодні відбувається під впливом не лише сім'ї.

Крім того, ризома – це альянс, ацентрація, не ієрархічність, антигенеалогія (не шукає витоків та індиферентна до спадковості).

Всі ці риси ризоми спостерігаємо і у постмодерністській сім'ї, а саме:

- постмодерністська сім'я – це, скоріше, альянс (тобто, об'єднання самостійних одиниць). Практика скріплення сімейного союзу шлюбом на сьогодні не є принципово важливим питанням;

- ієрархічний тип відносин та субординація патріархатної сім'ї у постмодерністській сім'ї змінюється на егалітарну організацію відносин;

- створення сім'ї не розглядається як центральна подія в організації персонального життя та/або ціль, навколо якої обертаються всі решта життєвих звершень;

- інтерес до генеалогії (історії роду) у постмодерністській сім'ї не є вираженим, як це притаманно Традиції, в якій людина повністю отожднює себе зі своїми пращурами, з життям свого роду, зі своїми витоками [1].

Ще одна характерна ознака постмодерну, **номадизм**, як явище систематичного переміщення, орієнтація на тотальну відмову суб'єкту від будь-якої форми осілості та прив'язаності, також може бути проілюстрований на прикладі постмодерністської сім'ї. І мова йде не лише про згадувану раніше серійну моногамію, а й про глобальну мобільність, яка, безперечно, вплинула і на організацію сімейного життя. Перефразовучи Е. Тоффлера, можна зазначити, що лише сільськогосподарська сім'я могла бути нерухомою, бо "своїм корінням вона йшла в землю" [9, с. 25]. Не обтяжені родичами, сучасні сім'ї стають меншими, мобільнішими та все більше пристосованими до потреб нової техносфери. Відносини у кочівницьких постмодерністських сім'ях мають можливість підтримуватись за рахунок сучасних технологій зв'язку, а от спільність господарства – колись важливий, та, навіть, визначальний для виникнення сім'ї (на думку Ф. Енгельса) сутнісний компонент сім'ї, втрачає свої позиції.

Мережевий характер організації відносин у суспільстві постмодерну, як одна з його сутнісних ознак, добре простежується і у постмодерністській сім'ї.

Нова реальність мережевого світу, на думку М. Кастельса, веде до "переутвердження" індивідуальності у малих групах. "За останні тридцять років відбулась найбільш незвичайна культурна революція в історії: жінки змінилися в тому, що вони думають про себе. І коли вони змінилися в цьому, змінилося все решта. Змінилась сім'я, змінилась соціалізація дітей, змінилась особистість, змінилась сексуальність, все змінилось" [11].

Наразі спостерігається перехід від визначення сім'ї як форми об'єднання (спільноти, групи, соціального інституту) до форми взаємовідносин [10]. Так, канадський психолог Л. Белла рекомендує застосовувати термін "сім'єтворення" (familymaking) [3]. Ще на початку ХХ ст. філософ Х. Ортега-і-Гассет писав: "Люди живуть разом не для того, щоб просто бути разом. Вони живуть разом, щоб зробити

щось разом” [14, с. 54]. Тож, постмодерн розглядає сім’ю як процес, дію, прояв (актуалізацію), стосунки, самовираження, те, на що спрямована воля, і що представлене в наявному.

М. Кастельс зазначив, що структурована сім’я і є прикладом побудови мереж: “Мережі історично були притаманні приватному життю, в той час як світ виробництва, влади і війна були окуповані великими вертикальними організаціями, такими як держава, церква, армія і корпорація” [12, с. 4].

Крім того, важливою є площина, у якій вибудовуються зв’язки у постмодерністській сім’ї та мережевому суспільстві. Постмодерністська сім’я базується переважно навколо цінності та якості сімейних зв’язків, а не на вертикальній залежності [13].

У передбаченнях Е. Тоффлера постмодерністська сім’я (у викладенні автора – постіндустріальна) мала б бути зосередженою у “електронному котеджі” як ознаці Третьої (постіндустріальної) хвилі розвитку людства, що співпадає з часом постмодерну. На сьогодні вже реальний “електронний котедж” як домівка, в якій є вся необхідна комп’ютерна, комунікаційна та побутова техніка, дійсно пропонує принципово новий тип комунікацій та побутових технологій, що якісно змінюють більшість соціальних інституцій, в т.ч. сім’ю. Сутність електронного котеджу для сім’ї полягає в організації завдяки новим технологіям спільної праці, яка сприяє об’єднанню сім’ї та перерозподілу сімейних обов’язків. “Спільна робота передбачає в будь-якому разі близькі, складні, “гарячі” взаємини – зацікавленість, якій багато хто сьогодні заздрить”, – зауважував Е. Тоффлер [9, с. 159]. До того ж “нова система сім’ї” (постмодерністська сім’я), як і передбачав Е. Тоффлер, ґрунтується на розмаїтті типів сім’ї. А це означає можливість відчувати себе вільним, знайти власну нішу, обрати власний стиль сім’ї. “І все ж, малоімовірно, що будь-яка інституція – навіть домівка – відіграватиме центральну роль...”, – на підтвердження раніше зазначеного, а саме – ацентрації ризому, констатував Е. Тоффлер [9, с. 312].

Зміна співвідношення (балансу) між приватним і публічним, як одна з рис постмодерну, виокремлена Р. Сеннетом, найтіснішим чином пов’язана з сім’єю, так як остання традиційно асоціюється з приватним. На сьогодні, як стверджує мислитель, публічне все більше стає полем формальних обов’язків, натомість людина одержима особистісним самопізнанням, яке стає самоціллю. Внаслідок цього людина припиняє пізнавати світ, розвиватися і “тоне” у своїй самоті [8, с. 373]. Сім’я таким чином виступає індикатором стану публічного, бо самопоглинання особистості виникає у відповідь на порожнечу

публічної сфери. Постмодерністська сім'я, будучи менш законсервованою/закритою формою, менш відмежованою від решти світу, ніж сім'я традиційна, дозволяє людині знайти баланс між приватним і публічним, бо як і перше, і друге є, за визначенням Р. Сеннета, єдиною молекулою суспільства, а не діаметрально протилежними полюсами. Рівновага між приватним і публічним є вкрай важливою, бо приватне є умовою існування людини, а публічне – його створінням, культурним феноменом. Публічний досвід є цінний тим, що необхідний для розвитку особистості.

Висновки. Отже, підбиваючи підсумок стосовно досліджуваного питання, варто зауважити наступне.

Сучасний концепт сім'ї суттєво змінився у порівнянні з сім'єю попередніх історичних епох. При цьому характер та інтенсивність змін не є однорідними, через що в епоху Постмодерну одночасно співіснують найрізноманітніші форми сім'ї – в деяких з них знаходимо характерні ознаки, визначені як притаманні постмодерну, та, відповідно, називаємо їх постмодерністськими сім'ями, в деяких спостерігаємо слідування традиції. Останні, тим не менше, перебуваючи в межах епохи Постмодерну, відповідно, являються сім'ями постмодерну.

Важливим висновком є те, що відсутні підстави говорити про тоталізуючий нормотворчий вплив постмодерну на концепт сім'ї. Мова йде, скоріше, про відображення філософією Постмодерну особливостей концепту постмодерністської сім'ї. Існує беззаперечний зв'язок між сім'єю та епохою, в якій вона перебуває. Але сутнісні зміни, які ми спостерігаємо у постмодерністській сім'ї, власне, і є продюсером феномену постмодерну. Постмодерністська сім'я, як та ризома, сама породжує моделі, а не являється чисею спадкоємицею. Зміна статусу та легітимації знання, мовні ігри, нова модель єдності та специфіка соціальних зв'язків у вигляді ризоми та мережових об'єднань, номадизм, як кочова форма поведінкових практик, втрата рівноваги між публічним і приватним не лише можуть бути проілюстровані на прикладі постмодерністської сім'ї, а є її похідними. Це говорить про існування окремого явища – постмодерністської сім'ї, яка вже не є соціальним інститутом, субординатним суспільству або державі, а суб'єктом, активним началом, що визначає особливості епохи. Саме тому можливість впливу на суспільство постмодерну з інтенцією подальшого впливу на сім'ю, або намагання держави впорядкувати сучасний сімейний устрій вбачається нами вкрай обмеженою.

Література

1. Анисин А. Л. Семья как быт и бытие в истории и жизни / А. Л. Анисин, С. С. Анисина. – Тюмень : Тюменский юридический ин-т, 2006. – 118 с.

2. Делез Ж. Тысяча плато : капитализм и шизофрения / Ж. Делез, Ф. Гваттари ; Ин-т философии РАН ; пер. с франц. и послесл. Я. И. Свирского ; науч. ред. В. Ю. Кузнецова. – Екатеринбург : У-Фактория ; М. : Астрель, 2010. – 895, [1] с. : ил.
3. Кутузова Д. “Быть семьей” : взгляд с точки зрения социального конструкционизма. Обзор работ Л.Беллы и ее сотрудников / Д. А. Кутузова // Постнеклассическая психология. Социальный конструкционизм и нарративный подход. – № 1 (2), 2005. – С. 72–92.
4. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / пер. с франц. Н. А. Шматко. – М. : АЛЕТЕЙА, 1998. – 160 с.
5. Митрега А. Современная польская семья: вызовы и риски постмодерна // Журнал исследований социальной политики (The Journal of Social Policy Studies). – Т. 8. – № 3. – 2010. – С. 373 – 392.
6. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / Ин-т философии РАН ; Нац. обществ.-научн. фонд ; предс. научно-ред. совета В. С. Степин. – М. : Мысль, 2000–2001. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://iph.ras.ru/elib/1510.html>
7. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>
8. Сеннет Р. Падение публичного человека / пер. с англ. О. Исаевой, Е. Рудницкой, Вл. Софронова, К. Чухрукидзе. – М. : Логос, 2002. – 423 с.
9. Тоффлер Е. Третья Хвиля / з англ. пер. А. Євса. – К. : Вид. дім “Всесвіт”, 2000. – 480 с.
10. Шумейко О. Основні підходи до дослідження сім'ї в системі соціально-гуманітарного знання // Філософські та методологічні проблеми права. – № 1. – 2011. – С. 135–144.
11. Castells M. Identity in the Network Society [Електронний ресурс] / M. Castells // Interview Harry Kreisler. Conversations with History. – Institute of International Studies, UC Berkeley. – 09.09.2001 – Режим доступу : <http://globetrotter.berkeley.edu/people/Castells/castells-con5.html>
12. Castells M. The Network Society : From Knowledge to Policy / M. Castells, G. Cardoso. – Washington, DC : John Hopkins Center for Transatlantic Relations, 2005. – 434 p.
13. International Encyclopedia of Marriage and Family. Relationship Maintenance [Електронний ресурс]. – 700+ words COPYRIGHT 2003 The Gale Group Inc. – Режим доступу: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3406900350.html>
14. Nisbet R. The Quest for Community : A Study in the Ethics of Order and Freedom / R. Nisbet. – ISI Books, 2010. – 330 p.
15. Shorter E. Die Geburt der modernen Familie / E. Shorter. – Rowohlt Verlag, 1990. – 366 s.

Отримано 10.04.2016

Summary

Savelieva Yulia. The concept of postmodern family: socio-philosophical analysis.

In this article the analysis of the family in the light of characteristics that are considered to be inherent by postmodern era was done. Illustration of these postmodern

characteristics on the example of the family suggests that the postmodern family is the subject, the active principle in determining the features of the era. Essential changes that we see in postmodern family produced the phenomenon of postmodernism. Postmodern family, like rhizome, is able to create own models but is not an heir of someone. The change of status and legitimation of knowledge, language games, the new model of connections and specific social relations like rhizome and networking organizations, nomadism as a form of nomadic behavior, loss of balance between public and private not only can be illustrated on the example of postmodern family, but is its family derivatives. That's why the possibility of impact on postmodern society with future intentions to influence family or the state efforts to streamline the current family order seen by us as extremely limited.

Keywords: *postmodern family, family of postmodern, language games, rhizome, nomadism, public, private.*

УДК 111.85

Людмила ХЭНГИ, Татьяна КОЗИНЦЕВА
ПОНЯТИЕ МОДЫ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ
АНАЛИЗ

В статье осуществляется логико-гносеологический и компаративно-диалектический анализ понятия моды в социально-культурном контексте. Мода рассматривается как закономерная форма визуализации потенций как общества в целом, так и отдельного индивида в частности.

Ключевые слова: *информационная эра, сетевое общество, мода, стиль, пространство модного.*

“Все же лучше быть всегда дураком по моде,
чем дураком не по моде” (И. Кант)

Постановка проблемы. Иконический поворот есть фиксация преобладания визуального как более емкого и многослойного сообщения над текстовым, что связано с доступностью, достаточно комфортной и универсальной системой дешифровки и скоростью передачи. Демократизм визуализации находит для себя наиболее массовые и адекватные формы, к которым в том числе относится и мода.

Мода до XX века философами практически не рассматривалась и относилась к разряду маргинальных по нескольким причинам, прежде всего по причине незначительности самой темы и в связи с тем, что мода становится массовым явлением, оказывающим заметное влияние на общество, а потому и приковывает взгляды исследователей лишь в этот период.